

Prefață

Când o vastă experiență jurnalistică se decantează într-o sinteză monumentală, așa cum este cazul cărții de față, putem să spunem, pe deplin îndreptățiti, că nu barierele culturale sunt adevărata provocare intelectuală. Marele semn de întrebare al unui cititor din lumea occidentală sau ancora reflexivă cu care pornește acesta în lectura prezentului volum este sensul. Ne întrebăm ce poate reprezenta Coreea de Nord în acest *big picture* al spectacolului internațional. Într-o lume a interdependenței și a concurenței strategice globale, Coreea de Nord are rolul de indicator de control al schimbării.

Vrem să știm de unde am plecat și unde o să ajungem, să avem o istorie coerentă. Vrem sincronism și modernism și nu reflectăm nici la anomalii, nici la accidente pentru că imaginea simplificată sub aspect cultural și ideologic nu ne ajută în acest sens.

Războiul Rece s-a încheiat, exegeza reține matricea învingătorului, nu istoria învinsului. Coreea de Nord este însă o excepție; pentru că nu este nici învingătoare și nici învinsă. Atât de simplificată este tendința dominantă a percepției occidentale, încât nu descoperim similitudinile actuale ale iliberalismului, naționalismului și extremismului cu istoria peninsulei coreene. Forța exemplului prezentat de Philippe Pons stă în

atitudinea optimistă în fața unei sarcini extrem de grele, aceea de a oferi o sinteză istorică a Coreei de Nord.

Definită în mod obișnuit drept o relicvă a istoriei, ca și cum nu ar avea și viitor, sau ca ultim stat totalitar, Coreea de Nord este nu doar un caz izolat, o nișă a istoriei sau un câmp jurnalistice pentru rubrica de curiozități, ci și un test de universalitate pentru specialiști.

Cititorul nu are de ce să se îndoiască. Nici exotismul și nici amploarea subiectului nu vor fi obstacole în parcurgerea unei lucrări-reper. În lupta cu șabloanele, orice istorie bine scrisă va triumfa în ochii publicului, iar *Coreea de Nord. Un stat-gherilă în transformare* are toate datele să devină un reper în cunoaștere.

Foarte puțini jurnaliști cunosc și înțeleg această țară la fel de profund ca Philippe Pons. Corespondent al publicației *Le Monde* la Tokio, acesta a vizitat pentru prima dată Republica Populară Democrată Coreeană în 1980, cu prilejul desfășurării unui eveniment oficial, cel de-al VI-lea Congres al Partidului Muncii.

În ultimul deceniu, el a călătorit la Pyongyang și în alte orașe ale țării aproximativ de două ori pe an, scriind o mulțime de articole revelatoare, aprofundate și captivante, lipsite de învechitele clișee jurnalistice.

Ca jurnalist și ca scriitor, Philippe Pons dezvăluie funcționarea și structura interioară a regimului și a societății nord-coreene. Este modul constructiv în care el contestă în același timp platitudinile comune folosite pentru a le descrie. Autorul respinge cu vehemență „obiectivul osificat” adoptat de majoritatea mass-mediei – și de factorii de decizie politică – atunci când se referă la RPD Coreeană.

„De mai bine de jumătate de secol, Coreea de Nord este una dintre cele mai urâte țări de pe planetă, și a fost una dintre cele mai puțin cunoscute [...]. Înțelegerea acestei țări se

limitează la repetarea celor mai caricaturale trăsături ale regimului și la denunțarea abuzurilor pe care le comite”, scrie Pons în introducere.

Cartea este rezultatul monumental a zece ani de investigații de teren, documentare și analiză meticuloasă. Ne aflăm în fața unei lucrări erudite, impresionante și fascinante în egală măsură. Parcurgerea ei ne poartă prin laboratorul scriitorului, printre lecturile exhaustive ale lucrărilor academice. Remarcile directe sunt combinate cu rezultatele unui mare număr de discuții personale avute cu experți, lucrători umanitari și coreeni din ambele părți ale zonei demilitarizate și din provincia chineză Yanbian („a treia Coree”). Cartea este presărată cu observații detaliate, de profesionist, făcute în timpul călătoriilor autorului în partea de nord a peninsulei.

„În RPD Coreeană, statul însuși a fost construit ca o unitate de gherilă”, susține Philippe Pons. Un concept nou, aproape revoluționar, care pleacă de la paradigma caracteristică organizării luptei de partizani.

Dincolo de sinuozițările cunoscute de-a lungul multor decenii de adaptări ideologice, Coreea de Nord, ca stat-gherilă, va conserva trei dimensiuni. În primul rând, este vorba despre legătura identitară, construită ideologic, dintre stat și popor. A doua dimensiune, reziliența regimului, este dată de asimetria (folosirea strategiilor asimetrice în fața unui inamic mai puternic) dobândită în lupta de rezistență din perioada colonialistă. În al treilea rând, este vorba despre legătura dintre comandantul militar comunist și mitologia locală a eroului, acel model cultural al cultului personalității.

Autorul refuză să reducă istoria RPD Coreene la o simplă aventură criminală, cel dintâi scop al lui fiind să explice seria de evenimente istorice și politice care au dus societatea nord-coreeană de la utopie la teroare. Un alt obiectiv este acela

de a demonstra că poporul nord-coreean merită „mai mult respect și simpatie din cauza a ceea ce îndură de mai bine de 70 de ani”. El încearcă să dezvolte această abordare umană a poveștii nord-coreene, un aspect care nu se regăsește în multe lucrări dedicate acestui subiect.

Structura cărții este cronologică. Pons insistă asupra greutății istoriei în formarea regimului Kim și în special asupra influenței pe care a avut-o experiența luptei de gherilă a fondatorului său, Kim Il-Sung, știut fiind că, și în lagărul socialist european, elita comunistă a venit la putere cu bagajul experienței dobândite în ilegalitate. Este un etos care va marca în mod dramatic istoria primului deceniu de regim comunist în Europa de Est.

Construcția statului ca o unitate de gherilă a dus la militarizarea agresivă a societății, bazată pe mobilizare constantă, propagandă marțială și sistem specific de detenție. Bombardamentele care au avut loc în timpul Războiului din Coreea au transformat în ruină majoritatea orașelor și au creat „un sentiment durabil de amenințare, susținut de propagandă, pe care însă nu ar trebui să-l subestimăm”. O traumă colectivă care are reverberații intergeneraționale.

Cartea încearcă să dezvolte această abordare umană a poveștii nord-coreene, oferindu-ne ceea ce am putea cataloga drept microistorii, fragmente de istorie politică, socială, culturală. Pons vrea și reușește să reconstruiască un șablon deformat al istoriografiei de decenii dedicat Coreei comuniste.

Insistența cu care se concentrează asupra poporului nord-coreean se poate constata pe tot parcursul eseului său: „Dacă neglijăm sentimentele coreenilor din Nord [...], riscăm să nu înțelegem rezistența unui regim născut în luptă, care își desfășoară cea mai bună capacitate într-o adversitate ce îi permite să exteriorizeze cauzele suferinței populației sale.”

Pons descrie modul în care metodele staliniste suprapuse practicilor înrădăcinate în modelul socioistoric local au creat un stat terorist, bazat de supraveghere, care a transformat fiecare membru al societății într-un „complice al represiunii”. El prezintă în mod convingător societatea actuală, apărută după schimbările profunde provocate de foametea din anii 1990, noile disparități economice, precum și aspirațiile și frustrările „generației economiei de piață”.

Apariția unor noi actori pe piețele gri care „au modificat în cele din urmă ierarhia socială” a dus la „o erodare ideologică” și la degradarea legitimității regimului.

Philippe Pons nu are rețineri atunci când critică Statele Unite ale Americii (și pe aliații acestora) pentru politica adoptată față de Coreea de Nord. El îi acuză pe factorii de decizie din politica americană, afirmând că au opinii ideologice rigide, care îi fac mai înclinați să adopte confruntarea în locul negocierilor cu Pyongyangul. Experiența relației bilaterale din timpul administrației Donald Trump ne arată spațiul redus de manevră pe care îl are la dispoziție diplomația americană. În fața unui adversar care desconsideră valoarea diplomației, Washingtonul nu are soluții, pentru că liderul unui stat-gherilă nu face politică externă.

În ceea ce poate fi considerat de unii cea mai controversată parte a cărții, autorul denunță decizia lui George W. Bush din 2002 de a include Coreea de Nord în axa răului și își exprimă cu tărie scepticismul în privința acțiunilor întreprinse de americani în acea perioadă.

„Politica de izolare urmărită de puterile occidentale, sub conducerea Washingtonului, a înrăutățit suferințele populației și a provocat o repornire, într-un ritm mai rapid, a programului nuclear”, spune Pons, care consideră că timidul „proces de reformă”, avut în vedere de regimul comunist la începutul

anilor 2000, și „politica razei de soare”, promovată de Coreea de Sud, acum perimată, ar fi putut da rezultate mult mai bune fără exercitarea unor presiuni din exterior.

„Ostilitățile, sancțiunile și amenințările [...] nu sunt doar ineficiente, ci sunt contraproductive”, susține el. Acestea reprezintă „strategia unor oameni orbiți de prejudecăți ideologice”.

Pons consideră că probabilitatea unei schimbări de regim de felul „Primăverii Arabe” este la fel de scăzută și observă că „elita are mai mult de pierdut decât de câștigat în urma prăbușirii regimului”. El încheie pledând ca SUA și aliații lor să adopte o „politică mai constructivă și, poate, să accepte capacitatea nucleară a [Coreei de Nord]”. După părerea lui, înghețarea actualului program nuclear și obținerea unui angajament de neproliferare a armelor nucleare pot fi încă negociate.

Pentru Philippe Pons, „singura cale realistă” constă în a sprijini o evoluție blândă a regimului, precum și într-o reconciliere și integrare treptată a Coreei de Nord în comunitatea internațională. Toate acestea trebuie să aibă ca fundament o viziune pe termen lung, diferită de cea actuală, în virtutea căreia „SUA și aliații lor sunt obsedați de rezultate pe termen scurt”.

CLAUDIU DEGERATU,
expert în securitate internațională

Capitolul 4

Spre despotism

După armistițiul, Kim Il Sung va prezenta războiul drept „o luptă defensivă” care s-ar fi încheiat cu „o victorie totală”. În realitate, a fost un război dezastruos, dacă ne gândim la pierderea de vieți omenești și distrugerii. Mai ales în Nord, unde orașele au fost făcute scrum. În plan militar, după trei ani de lupte înverșunate, beligeranții s-au întors practic la pozițiile din iunie 1950. Responsabilitățile pentru această dramă au amplificat opozițiile din sânul Partidului Muncii și au intensificat criticile la adresa lui Kim Il Sung. Dar acesta a știut să preschimbe această înfrângere militară într-o victorie politică: consolidându-și controlul asupra partidului, își va elimina adversarii prin epurări succesive care vor continua până la sfârșitul următorului deceniu.

Conflictul nu a evoluat cum se așteptau, iar Pyongyangul a pierdut inițiativa militară care, în urma intervenției voluntarilor chinezi în octombrie 1950, a fost preluată de generalul Peng Dehuai, erou pitoresc al luptei anti-japoneze, care a făcut din acest război o „problemă personală”¹. Ofensiva militară lansată

¹ Va fi acuzat de Zhou Enlai că „a dat dovadă de șovinism de mare putere” față de Kim Il Sung (care nu va uita niciodată afrontul), înainte de a fi victima unei epurări pentru culpa de a se fi opus „Marelui Salt Înainte”. Arestat și agresat în timpul Revoluției Culturale, moare în 1974.

de Kim Il Sung răspundea ambiției lui de a reunifica peninsula prin forță, ceea ce i-ar fi întărit poziția. A reușit, dar în cu totul alt context.

Dacă evoluția internațională (destalinizarea, apoi conflictul sino-sovietic) l-a pus în dificultate, i-a oferit, în egală măsură, și o marjă de manevră. Intrarea în scenă a Chinei, care a sărit în ajutorul RPDC la ananghie, schimba datele interne, slăbind influența Moscovei și a trupelor prosovietice. Prezența trupelor chineze până în 1958 și contactele directe (fără translator) ale lui Kim Il Sung cu conducătorii de la Beijing au avut o mare influență asupra orientării regimului. Moartea „tăicuțului neamurilor” (martie 1953) și critica cultului personalității au furnizat argumente adversarilor lui. Dar conflictul sino-sovietic i-a permis ca, printr-o pendulare abilă, să se desprindă de sub influența acestor mentori arogându-și o dublă legitimitate (revoluționară și naționalistă), ridicând gherila la rang de unică tradiție revoluționară și propovăduind independența națională.

RPDC va trece de la un comunism de sorginte sovietică, la un despotism comunist autonom. După ce și-a eliminat adversarii politici și s-a sustras intervenționismului URSS, apoi al Chinei, Kim Il Sung a lansat mișcări de mobilizare în masă, cerând populației sacrificii enorme, dublate de epurări. Regimul va boteza această perioadă „al doilea marș forțat”¹.

Prudența lui în conducerea războiului a stat la originea diferendelor cu coreenii, care ar fi vrut ca armata chineză să elibereze toată peninsula, în vreme ce Peng Dehuai era partizanul unei avansări limitate, pentru a se evita extinderea conflictului.

¹ Expresia este simptomatică pentru sistemul de referință al regimului: gherila. Folosită ca o metaforă a luptei înverșunate, a solidarității morale între partizani, ea evocă un devotament patriotic fără limite. Primul „marș forțat”, numit „marșul anevoios” (*konan ui haengun*) din biografia lui Kim Il Sung a lui Baik Bong (BONG, 1973, vol. I, pp. 403 *sqq.*) a fost cel al partizanilor din timpul retragerii în Siberia în iarna 1938–1939, pentru a

Lupta pentru putere se duce în ruine

După recucerirea Pyongyangului de forțele comuniste la 5 și 6 decembrie 1950, apoi a întregului teritoriu, și după luptele de la nord de paralela 38, frontul s-a stabilizat: acest război de poziții („zidul uman”, după cum spuneau chinezii) a fost însoțit de bombardarea intensă a nordului peninsulei: Chongjin, Sinuiju și Wonsan au fost practic rase de pe fața pământului. Cât despre Pyongyang, nici acesta nu era decât un morman de ruine: locuitorii care au mai rămas aici (cam 10% din 500 000) duceau o „viață de oameni ai cavernelor” în adăposturi subterane.¹ Raidurile aeriene americane cu napalm din vara lui 1952 (32 500 t) au sfârșit prin a face orașul praf și pulbere. Doar în 29 august cele 1 400 de intervenții ale bombardierelor americane au făcut 6 000 de morți. La semnarea armistițiului, trei sferturi din capitală era distrusă. „Zidurile prăbușite formau mormane de moloz într-o mizerie sinistră. Nu se mai vedea urmă de stradă [...] și nele de tramvai erau smulse din pământ, iar stâlpii de iluminat erau doborâți peste ruine. În asfalt se căscau numai cratere de bombe, iar străzile erau acoperite de resturi de tot felul și de membre omenești smulse”, relatează

scăpa de ofensiva japoneză. Această epocă este reprezentată pe unul dintre basoreliefurile de pe dealul Mansu, care domină Pyongyangul. Formula va reapărea în perioada de criză, când țara se va vedea confruntată cu o nouă încercare: foametea din cea de-a doua jumătate a anilor 1990. Ea vizează să sublinieze o continuitate între epopeea revoluționară și sacrificiile cerute de situația prezentă: poporul este chemat să dea dovadă de aceeași solidaritate morală ca și partizanii în timpul marșului lor în gerul siberian.

¹ După avocatul britanic Jack Gaster, care a fost la Pyongyang la începutul lui 1952, *apud* HALLIDAY și CUMINGS, 1988, p. 172. Școli, spitale, uzine, administrații, toate erau dărâmate. Cum bombardamentele „care vizau să epuizeze populația” aveau loc ziua, reparațiile se făceau noaptea, „cu o viteză fenomenală”. Kim Il Sung și guvernul lui erau ascunși într-un buncăr subteran. Despre aceste distrugerii, vezi SPRINGER, 2010.

Andrei Frodov pentru magazinul *New Times*.¹ Între raiduri, locuitorii trăiau cu spaima explodării bombelor cu efect întârziat. În mai 1952, Pyongyangul nu mai era un oraș: era „o întindere de ruine”². US Air Force a aruncat în total 635 000 t de bombe asupra Coreei (mai mult decât în timpul Războiului din Pacific). Toate câte s-au realizat de la eliberare erau acum praf și pulbere. Raidurile americane au stat la originea unui sentiment durabil de amenințare, întreținut, desigur, de propagandă, dar pe care nu trebuie să facem greșeala de a-l subestima.³

În ciuda bombardamentelor, în zonele rurale viața continua de bine, de rău în „casele-tranșee”⁴, cu toate că turmele de animale fuseseră decimate. În 1951, distrugerilor provocate de aviația americană s-au adăugat intemperii, care au distrus recoltele. Țăranii duceau lipsă de semințe și îngrășăminte. Femeile își asumau acum îndatoririle care fuseseră odinioară ale bărbaților, morți sau plecați pe front: în perioada de după semnarea armistițiului, ele reprezentau două treimi din mâna de lucru din agricultură.⁵ Soldați, studenți, muncitori și voluntari chinezi s-au mobilizat cu toții pentru însămânțat și recoltat. „Penuria alimentară și dezastrul generalizat au rămas acute în timpul negocierilor pentru armistițiu și multă vreme după aceea.”⁶ Populația ducea lipsă de toate cele necesare traiului zilnic și, în scurt timp, va fi afectată și de o recrudescență a bolilor sărăciei: în ultimele șase luni ale războiului, tuberculoza a făcut

¹ *Apud* SPRINGER, 2003, p. 21; vezi și introducerea lui Balázs Szalontai la SPRINGER, 2003.

² ROY, 1972, p. 499.

³ ARMSTRONG, 2013, p. 31.

⁴ COLLARD, 1954.

⁵ SZALONTAI, 2005, p. 43. Populația RPDC (de 9 600 000 de locuitori în 1949) va scădea cu cel puțin 1 milion de locuitori în timpul războiului (EBERSTADT și BANISTER, 1992, p. 32).

⁶ SCALAPINO și LEE, vol. I, 1972, p. 421.

mai multe victime decât bombardamentele.¹ În ciuda apelurilor la patriotism, începea să se facă simțită o criză de încredere, care va accentua antagonismele din sânul Partidului Muncii.

Odată teritoriul recucerit, puterea s-a ocupat de recăștigarea populației: în câteva luni, aceasta trecuse de la un regim controlat de comuniști la ocupația forțelor ONU, înainte de a se întoarce sub jugul celor dintâi. În această confuzie, loialitatea față de partid a avut de suferit mai ales în rândul țăranilor, după cum o arată anchetele conduse de forțele americane, care aveau acolo un teren privilegiat pentru a studia psihologia comuniștilor. Mulți au crezut că aceștia nu vor mai reveni. În timpul scurtei ocupații (din septembrie în noiembrie), forțele aliate au procedat la interogații în forță. Cei care au vorbit (și alții, bănuți sau denunțați) au fost executați. Decimat de lupte, Partidul Muncii a fost afectat și de aceste execuții sumare ale presupușilor colaboratori. Pentru a stimula loialitatea și pentru a combate defetismul, a fost intensificată adulara lui Kim Il Sung: *Rodong Singmun* va sărbători cea de-a patruzecoa aniversare la 15 aprilie 1952 printr-un panegiric. În ciuda acestui unanimism de fațadă, luptele interne au început. În decembrie 1952, ele degenerază în luptă pe față: o campanie lansată împotriva facționalismului va duce la primele mari epurări. Partidul începea „să-și devoreze adepții”.

Îndepărtarea „comuniștilor din interior”

La Plenara Comitetului Central din 21 decembrie 1950 de la Kanggye (oraș din apropierea frontierei cu China), acolo unde s-au retras conducătorii nordiști, un Kim Il Sung disperat căuta responsabili pentru dezastrul militar.² Admițând că intervenția americană a schimbat datele problemei și că trupele

¹ După alte surse diplomatice maghiare citate de SZALONTAI, 2005, p. 44.

² SUH, Dae-sook, 1988, p. 122.

nord-coreene au fost nevoite să bată în retragere, s-a lansat într-un atac la adresa cadrelor delăsătoare și a generalilor indisciplinați. Mai multe personalități ale regimului au rămas fără funcții. Ele vor fi reintegrate ulterior (cu excepția generalului Kim Mu Chong, erou al grupului de la Yan'an). Însărcinat să apere Pyongyangul, a fost nevoit să se retragă fără luptă, considerând că orașul nu putea fi apărat. Dat afară și devastat, va muri peste câteva luni în China.

Kim Il Sung era prea slăbit pentru a lansa o ofensivă frontală împotriva facțiunilor prosovietice și prochineze fără a risca o intervenție a Moscovei sau a Beijingului. În schimb, putea să își neutralizeze individual potențialii rivali din fiecare grup: după Kim Mu Chong, a venit rândul lui Ho Ka I, figură eminentă a coreenilor sovietici și numărul trei în ierarhia regimului. El a fost însărcinat de Kim Il Sung să verifice loialitatea membrilor partidului după recucerirea teritoriului. Ho Ka I era partizanul unui partid de avangardă, în vreme ce Kim Il Sung promova un partid de mase, cu gândul ascuns de a reduce influența adepților comuniștilor din interior, încându-i într-un val de nou-veniți. La a IV-a Plenară a Comitetului Central (noiembrie 1951), Ho Ka I a fost dat afară. Țintă a unor noi critici în iunie 1953, el se sinucide (sau este asasinat) pe 2 iulie.¹

În căutarea lui de țapi ispășitori, Kim Il Sung înțelegea să se debaraseze, într-o primă etapă, de comuniștii din interior, dintre care Ho Ka I îi era cel mai aproape. Mai mult decât diferențele asupra concepției partidului, această convență a fost, fără doar și poate, adevăratul motiv al eliminării sale. Comuniștii din interior constituiau o amenințare pentru Kim Il Sung: aveau legitimitatea istoriei, iar conducătorul lor, Pak Hon Yong, întruchipa curentul major al mișcării comuniste coreene. Vicepreședinte al

¹ Despre circumstanțele misterioase ale morții sale, vezi LANKOV, 2002, pp. 149–153.

Comitetului Central și ministru de externe, avea o statură care îl punea în umbră pe Kim Il Sung, pe care îl criticase de altfel în timpul Plenarei din decembrie 1950 de la Kanggye.

Încă din 1945, partizanii îi priveau cu neîncredere pe comuniștii din interior, estimează un diplomat maghiar în 1951.¹ O antipatie accentuată de întorsătura pe care a luat-o războiul: o insurecție în Sud în urma intervenției militare a Nordului a fost unul dintre argumentele cu care Kim Il Sung l-a convins pe Stalin să accepte ca RPDC să treacă la ofensivă. Dar insurecția așteptată nu s-a produs, iar comuniștii din interior au fost acuzați de partizani că au judecat greșit situația și se află la originea acestui dezastru.² Eliminarea lor însemna decapitarea rețelelor comuniste din Sud, dar dat fiind eșecul tentativei de reunificare prin forță, rolul comuniștilor din interior se diminuase, iar Kim Il Sung nu mai avea niciun motiv să îi menajeze. Un complot real sau închipuit a slujit drept pretext pentru eliminarea lor.

La a V-a Plenară a Comitetului Central (decembrie 1952), Kim Il Sung s-a lansat într-o diatribă împotriva fașionalismului, fără a numi pe cineva anume. Apoi au circulat zvonuri despre pregătirea unei lovituri de stat. În martie și aprilie anul viitor, zeci de „conspiratori” aparținând grupului comuniștilor din interior, dintre care unii ocupau funcții înalte în partid sau în aparatul de stat, au fost arestați. Crușat provizoriu, lui Pak Hong Yong i s-a fixat domiciliu forțat.³

¹ SZALONTAI, 2005, p. 41.

² Unul dintre factorii aflați la originea războiului, avansează Suh Dae-sook, e posibil să fi fost rivalitatea dintre Kim Il Sung și comuniștii din interior. Pak Hon-yong era mai favorabil unei insurecții în Sud decât unei intervenții militare, dar arestarea, în martie 1950, a doi dintre principalii lui agenți i-a năruit speranțele și a trebuit să se alinieze poziției lui Kim Il Sung, care preconiza o acțiune militară (SUH, Dae-sook, 1988, p. 121).

³ Divergențele de opinie asupra încetării ostilităților au cântărit sau nu în epurarea comuniștilor din interior? Aceștia s-au opus unui

Postfața autorului la ediția în limba română

De la venirea la putere a lui Kim Jong Un în 2011, Republica Populară Democrată Coreeană (RPDC) a cunoscut transformări profunde atât din punct de vedere economic și social, odată cu apariția unui sistem hibrid, care combină dirijismul cu inițiativele private, cât și din punct de vedere politic, înzes-trându-se cu capacități nucleare și balistice care fac din ea, de facto, o putere nucleară.

Așa cum s-a întâmplat de-a lungul întregii sale istorii de după războiul fratricid care a sfâșiat peninsula, aceste transformări au fost punctate de faze de tensiune și, apoi, de relaxare relativă, urmate de o nouă cufundare într-o perioadă de încordare și incertitudine, lucru care s-ar putea întâmpla și odată cu intrarea în funcțiune, în SUA, a administrației democratului Joe Biden la începutul anului 2021.

În cei zece ani de exercitare a puterii, Kim Jong Un a căutat în primul rând (2012–2014) să-și creeze o imagine diferită de cea a tatălui său, pătată de foametea din a doua jumătate a anilor 1980, și mai apropiată de cea prietenoasă a bunicului său, Kim Il Sung. În același timp, și-a consolidat poziția printr-o serie de epurări în cadrul ierarhiei armatei și a Partidului Muncii, marcate de execuția (în 2013) a unchiului său

prin alianță Jang Song Thaek (urmată, în 2017, de asasinarea, pe aeroportul din Kuala Lumpur, a fratelui său vitreg, Kim Jong Nam, care l-ar fi putut face de rușine, făcând și el parte din „linia de la Muntele Paektu”). Apoi, din 2016, a accelerat dezvoltarea programelor nucleare și balistice, pentru a începe apoi o ofensivă diplomatică (2018–2019) menită să slăbească presiunea sancțiunilor internaționale reînnoite după o fază de tensiune acută în 2017.

În cei trei ani care au precedat această întrerupere a confruntării, regimul și-a consolidat arsenalul defensiv prin miniaturizarea și diversificarea armelor nucleare, precum și prin îmbunătățirea preciziei rachetelor. În 2016, acesta a pus la punct o armă termonucleară miniaturală, multifuncțională, cu care poate fi echipată o rachetă balistică intercontinentală (intercontinental ballistic missile, ICBM). La sfârșitul anului următor, a efectuat, în septembrie, al șaselea test nuclear subteran, comparabil ca putere cu bomba cu hidrogen, apoi, în noiembrie, un test cu o rachetă cu rază lungă de acțiune, capabilă să ajungă pe teritoriul nord-american, demonstrând astfel existența unor noi capacități balistice intercontinentale.

Condamnate de Consiliul de Securitate al ONU, aceste două teste au făcut ca sfidarea nucleară a Coreei de Nord să treacă la un nivel superior: RPDC devenea de facto o putere nucleară. A urmat un nou val de tensiune, marcat de escaladarea disputei verbale cu SUA care a creat pericolul unei intervenții militare. Kim Jong Un a ieșit întărit din această criză. Își atinsese obiectivul: operaționalizarea capacităților nucleare din Coreea de Nord și, astfel, credibilizarea puterii sale de descurajare. Putea să se angajeze într-o altă ofensivă, diplomatică de data aceasta, profitând de venirea la putere la Seul a președintelui Moon

Jae-in, favorabil reluării dialogului intercoreean și a discuțiilor dintre Pyongyang și Washington.

„Luna de miere” dintre Donald Trump și Kim Jong Un

Jocurile Olimpice de Iarnă de la Pyongchang (februarie 2018) au fost un prilej de consolidare a apropierii dintre cele două Corei, marcat de prezența, la ceremonia de deschidere, a lui Kim Yo Jong, sora mai mică a lui Kim Jong Un. O prezență extrem de simbolică: era prima oară când un descendent direct al liniei de la Muntele Paektu, nepoata lui Kim Il Sung, vizita Seulul. Tânăra femeie a fost chemată ulterior să joace un rol important, mai întâi în culise, apoi pe față, în politica de comunicare a regimului.

Încălzirea relațiilor dintre cele două Corei, consacrată la scurt timp de Declarația de la Panmunjom (aprilie 2018), adoptată în urma întâlnirii dintre Moon Jae-in și Kim Jong Un, urma să deschidă calea reluării discuțiilor dintre Pyongyang și Washington. Datorită activității intense de mediere desfășurate de președinte, primul summit dintre un președinte al SUA și conducătorul RPDC a avut loc la Singapore în iunie. O întâlnire istorică între cei doi înalți demnitari ai unor țări aflate, teoretic, încă în stare de război în absența unui tratat de pace în urma încheierii armistițiului din 1953.

Această întâlnire a făcut posibilă o spectaculoasă scădere a tensiunii în peninsulă. Totuși, în ciuda dialogurilor călduroase dintre cei doi bărbați, diplomația personalizată a lui Donald Trump și Kim Jong Un urma să-și arate în curând limitele. Ea se baza de fapt pe declarații de intenție și nu avea cum să nu se împiedice de diferende substanțiale la cel de-al doilea summit, care a avut loc la Hanoi în februarie 2019 și care s-a transformat într-un fiasco. În iulie, o altă întâlnire, improvizată, dar extrem de simbolică, petrecută între Donald Trump și Kim

Jong Un la Panmunjom, în zona demilitarizată care separă cele două Corei, nu a contribuit la ieșirea din impas. Optimismul nu mai era la ordinea zilei. Speranțele găsirii unei soluții la criza coreeană se prăbușeau.

În ciuda acestui eșec, prestigiul de care se bucura Kim Jong Un în rândul coreenilor nu a fost știrbit: era primul lider care s-a întâlnit de trei ori cu președintele celei mai puternice țări a lumii. O revanșă pentru o țară mică respinsă de celelalte națiuni. În străinătate, el nu mai putea fi privit ca un conducător „temperamental” și „imprevizibil”, chiar dacă aceste reuniuni la nivel înalt nu ar fi dus la un acord. Autocrat în fruntea unui regim totalitar, el a devenit totuși un interlocutor cu care se putea negocia.

În urma eșecului diplomației personalizate a lui Donald Trump și Kim Jong Un, lucru la care se pare că niciunul dintre ei nu se aștepta, s-a păstrat aparența unei relaxări, dar și statu-quo-ul: SUA și-au continuat politica de „presiune maximă”, iar RPDC a reluat testele cu rachete cu rază scurtă de acțiune, fără a trece linia roșie a testelor cu rachete cu rază lungă de acțiune. După un an și jumătate de activism diplomatic, s-a intrat într-o zonă de presiune scăzută în relațiile dintre SUA și RPDC și de răcire serioasă a relațiilor intercoreene, care a culminat în iunie 2020 cu dinamitarea clădirii în care se afla biroul de legătură Nord-Sud de la Kaesong, ca represalii împotriva guvernului sud-coreean care, după părerea regimului de la Pyongyang, se aliniase pozițiilor americane.

A fost prilejul pentru Kim Yo Jong, sora mai mică a lui Kim Jong Un, să reentre în scenă: cu câteva zile înainte, ea anunțase „distrugerea iminentă a inutilului birou intercoreean de legătură”. Din colaborare discretă, dar omniprezentă a fratelui ei, Kim Yo Jong era pe cale să devină noua figură a politicii de comunicare a regimului, adoptând o serie de poziții radicale – cu toată autoritatea conferită de ascendența sa, dar

împiedicându-l pe Conducătorul suprem să se implice în mod direct într-un conflict cu străinătatea și lăsându-i astfel o marjă de manevră pentru găsirea unui echilibru.

Dispariția inexplicabilă a lui Kim Jong Un, timp de o lună, în primăvara anului 2020 a stârnit, în străinătate, speculații cu privire la rolul pe care l-ar avea Kim Yo Jong în cazul în care fratele său nu și-ar mai putea exercita atribuțiile. Deși acestea erau premature, locul lui Kim Yo Jong reprezenta o noutate: până acum, nicio femeie nu a jucat un rol de prim-plan în cadrul regimului. Influentă și temută, Kim Kyong Hui, sora lui Kim Jong Il, acționase întotdeauna în culise.

În martie 2021, Kim Yo Jong a reapărut în prima linie, lansând un avertisment Statelor Unite ale Americii, care trebuiau să se aștepte la „o ripostă, la pierderea somnului” dacă vor continua să „răspândească mirosul de praf de pușcă” (referire la manevrele anuale comune ale forțelor americane și sud-coreene care tocmai se încheiaseră). Una dintre surprizele regimului lui Kim Jong Un este apariția lui Kim Yo Jong ca importantă purtătoare de cuvânt a acestuia. Comentariile ei se înscriu în retorica diatribelor regimului, dar au o formă novatoare: emise de o personalitate a cărei autoritate nu este pusă la îndoială, având în vedere ascendența sa, ele au o semnificație mai amplă decât cele ale unui aparatcic, fără a avea totuși greutatea unei declarații a Conducătorului însuși. În mesajele lui Kim Yo Jong se menționează uneori faptul că sunt opinii exprimate „în nume personal” care, prin urmare, nu angajează nici regimul, nici pe Conducător. Acest joc de roluri bazat pe neclaritatea întreținută în privința semnificației politice a diatribelor lui Kim Yo Jong îi oferă fratelui său o oarecare flexibilitate: poate cântări pericolul, ba chiar poate da înapoi în funcție de reacții, fără a fi nevoit să-l dezaprobe pe cel care a vorbit „în nume personal”.